

Asia: VN/16937/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi valtion rahoituksesta evankelis-luterilaiselle kirkolle eräisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin annetun lain 2 §:n ja ortodoksisesta kirkosta annetun lain 119 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

VN/16937/2024

Asia: Lausunto valtion rahoituksesta evankelis-luterilaiselle kirkolle eräisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin annetun lain ja ortodoksisesta kirkosta annetun lain muuttamista koskevasta HE-luonnoksesta

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt Museoviraston lausuntoa esitysluonnoksesta, jossa ehdotetaan muutettavaksi valtion rahoituksesta evankelis-luterilaiselle kirkolle eräisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin annettua lakia ja ortodoksisesta kirkosta annettua lakia. Museovirasto toteaa lausuntonaan asiasta seuraavan.

Esitetyt muutokset koskisivat evankelis-luterilaisen kirkon hoitamiin yhteiskunnallisiin tehtäviin myönnettävän valtion rahoituksen ja ortodoksiselle kirkolle myönnettävän valtionavustuksen määrää. Niiden lähtötasot määriteltäisiin uudelleen vuodesta 2025 alkaen.

Luonnos hallituksen esitykseksi liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Esitys tulee päivittymään syksyllä 2024 tuoreimpien ennusteiden mukaisiksi ennen hallituksen esityksen antamista eduskunnalle. Esityksen tavoitteena on julkisen talouden tasapainottamiseksi ja kestäväen talouskehityksen varmistamiseksi tasata valmisteilla olevista, verolainsäädännön ja sosiaaliturvarahastovaikutusten kanavointiin liittyvistä

lakimuutoksista johtuvaa kirkollisverotuoton kasvua 20 miljoonalla eurolla. Ehdotuksen mukaan tasaaminen ei edellyttäisi kirkollisveron nostamista, koska seurakunnat saisivat kirkollisverotuotosta aiempaa suuremman osan itselleen. Lisääntyvän kirkollisverotuoton kohdentamisesta päättäisi kirkolliskokous.

Nykyiset rahoitusmuodot

Valtion rahoituksesta evankelis-luterilaiselle kirkolle eräisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin annetun lain (rahoituslaki 430/2015) mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää vuosittain evankelisluterilaiselle kirkolle rahoitusta hautaustoimeen, väestökirjanpitoon sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja irtaimiston ylläpitoon liittyviin, laissa säädettyihin tehtäviin.

Kulttuuriperinnön hoitoon liittyviksi kustannuksiksi luetaan korjaukset, joilla edistetään rakennuksen säilymistä sekä peruskorjaukset, joissa rakennuksen ja alueen ominaisluonne sekä historiallinen aitous säilyvät taikka joissa työ tehdään rakennuksen rakentamisajankohdan mukaisilla työtavoilla ja rakennukseen sopivilla perinteisillä rakennusmateriaaleilla (HE 250/2014 vp, s. 5).

Valtion rahoituksen lähtötasoksi säädettiin vuoden 2016 alusta 114 miljoonaa euroa. Rahoituksen määrän katsottiin kattavan kohtuullisen osuuden evankelis-luterilaisen kirkon hoitamien, lakisäateisten yhteiskunnallisten tehtävien kustannuksista. Kohtuulliseksi osuudeksi arvioitiin noin 80 prosenttia (HE 250/2014 vp, s. 10). Valtiontalouden kannalta kyseessä oli kustannusneutraali ratkaisu.

Rahoituksen määrää on lain edellyttämällä tavalla korotettu vuosittain kuluttajahintaindeksin mukaista yleisen hintatason muutosta vastaavasti – lukuun ottamatta lain mahdollistamia indeksikorotusten määrää rajoittaneita muutoksia (indeksileikkaus 2017-2019 ja indeksijarru 2024), jotka ovat liittyneet julkisen talouden sopeutustoimiin ja olleet ajallisesti rajattuja.

Valtion talousarvioon otetaan vuosittain ortodoksisesta kirkosta annetun lain 119 §:n 2 momentin mukaan määräraha käytettäväksi valtionavustukseen ortodoksiselle kirkolle, sen toiminnasta aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin. Määrärahan mitoituksen perusteena on ennen mainitun lain voimaantuloa kirkollishallituksen, hiippakuntahallinnon ja ortodoksisen seminaarin ylläpidosta valtiolle aiheutuneiden menojen ja ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnille ja laitoksille myönnettyjen valtionavustusten määrä sekä arvioitu kustannustason muutos. Kustannustason muutos lasketaan yleisen hintatason muutoksen perusteella, jollei muuhun ole perusteltua syytä. Valtionavustuksen lähtötasoksi vuodelle 2016 asetettiin 2 543 000 euroa (vrt. 2023: 2 737 000 ja 2024: 2 771 000).

Poikkeukset kustannustason nousuun perustuvista valtionavun korotuksista ovat olleet mahdollisia myös ortodoksisen kirkon osalta; muutosta ei otettu huomioon vuosina 2017–2019 ja määrärahaa korotetaan vuosina 2024–2027 siten, että kuluttajahintaindeksin noususta vähennetään yksi prosenttiyksikkö.

Kirkolliset rakennukset ja arvoesineistö – suojelu ja ylläpito

Kirkolliset rakennukset muodostavat erityisen merkittävän osan Suomen rakennusperinnöstä. Kirkkoja ja kappeleita rakennettaessa on useimmiten käytetty aikansa parasta mahdollista osaamista ja parhaita materiaaleja. Suomessa keskiajalta ja 1600- ja 1700-luvuilta vielä jäljellä olevasta arvokkaasta esineistöstä suurin osa on kirkollista esineistöä, joka on seurakuntien omistuksessa, käytössä ja hoidossa.

Kirkkolain 3 luvun 22 §:ssä säädetään kirkollisen rakennuksen suojelusta. Kirkollinen rakennus, joka on rakennettu ennen vuotta 1917, on suoraan kirkkolain nojalla suojeltu. Kirkkohallitus voi – omasta aloitteestaan tai seurakunnan, tuomiokapitulin tai Museoviraston aloitteesta – määrätä tätä myöhemmin käyttöön otetun kirkollisen rakennuksen suojeltavaksi, jos suojelu on perusteltua rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan tai erityisten ympäristöarvojen kannalta. Kirkkohallitus päättää suojelusta. Rakennuksen suojelu käsittää myös sen kiinteän sisustuksen, siihen liittyvät maalaukset ja taideteokset sekä rakennuksen pihapiirin. Kirkollisen rakennuksen suojelun tavoitteena on turvata kirkollinen rakennettu kulttuuriympäristö osana kulttuuriperintöä, vaalia kirkollisen rakennuksen ominaisluonnetta ja erityispiirteitä sekä edistää sen kulttuurisesti kestävää hoitoa ja käyttöä.

Ortodoksista kirkkoa koskevan lain 116 §:n mukaan ennen vuotta 1917 rakennettu kirkko on suojelunalainen. Kirkollishallitus voi määrätä sitä uudemman kirkon tai rukoushuoneen suojeltavaksi, jos suojeluun on sellainen syy, jonka johdosta vastaavan rakennuksen suojelusta voitaisiin päättää rakennussuojelulain (nyk. laki rakennusperinnön suojelemisesta) mukaan. Kirkollishallitus voi tehdä suojelusta päätöksen myös seurakunnan tai Museoviraston aloitteesta. Rakennuksen suojelu kohdistuu myös kyseisen lain mukaan sen kiinteään sisustukseen, siihen liittyviin maalauksiin ja taideteoksiin sekä piha-alueeseen. Suojeltua kirkkoa tai rukoushuonetta ei saa purkaa, eikä siihen saa tehdä sellaisia muutoksia, jotka vaarantavat rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon.

Esitysluonnoksen vaikutuksista

Nyt esitetty vähennys jakautuisi evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkon kesken valtion vuoden 2025 talousarviossa kirkollisverotuottojen jakosuhteen perusteella. Ortodoksiselle kirkolle myönnettävää valtionavustusta koskeva määräraha (momentti 29.01.51.1) olisi noin tiedossa olevan arvion mukaan 400 000 euroa pienempi kuin ilman ehdotettua muutosta.

Evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisiin tehtäviin tarkoitettua valtion rahoitusta koskeva arviomääräraha (momentti 29.01.52) olisi noin 19,6 miljoonaa euroa pienempi kuin ilman ehdotettua muutosta. Evankelis-luterilaisen kirkon kirkollisverotuoton arvioidaan kasvavan noin 47 miljoonalla eurolla. Vuonna 2023 evankelis-luterilaiselle kirkolle maksettu valtionrahoitus (122 661 000 euroa) kattoi noin 75 prosenttia kirkon hoitamista lakisääteisistä yhteiskunnallisista kustannuksista.

Seurakuntien tulonlähteisiin liittyen on todettu, että hautasijan luovuttamisesta ja hautaamiseen liittyvistä palveluista perittävien maksujen mahdolliset korotukset pienentäisivät kuolinpesän varoja ja siten perintönä jaettavan omaisuuden määrää. Esityksen mukaan vaikutus olisi perillisten uskonnosta tai vakaumuksesta huolimatta kaikille sama. Esitysluonnoksessa on jäänyt toteamatta se, että vaikutus silti vaihtelisi kuolinpesän varallisuuden mukaan. Kaikista kuolinpesistä ei jää perinnöksi mitään varallisuutta, mutta kaikki vainajat on kuitenkin haudattava tai tuhkattava.

Museoviraston kanta

Ehdotettujen muutosten myötä kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kirkollisten rakennusten korjausvelka mitä suurimmalla todennäköisyydellä entisestään kasvaa ja esitystä on siinä mielessä pidettävä riskialttiina myös arvokkaimpien kulttuuriperintökohteiden ylläpidon kannalta. Voidaan pitää epätodennäköisenä, että kirkkokunnat ohjaisivat kasvavia kirkollisverotottojaan kyseisten rakennusten korjaushankkeisiin, ottaen huomioon, että niillä erityisesti vaikeina aikoina on useita kirkon tarjoamiin palveluihin liittyviä pakottavampia vastuita. Toisin kuin seurakuntien tuottamat palvelut, kirkolliset rakennukset eivät myöskään ole seurakunnille tulonlähde.

Osastonjohtaja Ulla Salmela

Erikoisasiantuntija Laura Tuominen

Tuominen Laura
Museovirasto - Kulttuuriympäristöpalvelut